מבטלים הכל למגילה וכהן וזר מצטרפים לזימון

ממשיכה הגמרא לברר, מה בא התנא לרבות, במקומות שכתב כהנים לויים וישראלים. במגילה הוצרך לומר כן, לומר שהכל צריכים לבטל עבודתם. וכדברי רב יהודה שאמר בשם שמואל, כהנים בעבודתם ולויים בדוכנן וישראל במעמדם, מבטלים עבודתם ובאים לשמוע מקרא מגילה. בזימון כתב כן, לומר שאף אם אכלו קדשים, שהיינו עלולים לחשוב, שכיוון שנאמר בפסוק, "ואכלו אותם אשר כופר בהם", ולומדים מכאן שהכהנים אוכלים והבעלים מתכפרים, ואם אותה אכילה כפרה היא אינה צריכה זימון? לכן השמיענו התנא, שלומדים ממה שנאמר "ואכלת ושבעת", דהיינו שהאוכל ושבע צריך לברך, וזה שייך גם באכילת קדשים. וכן כתב כן לגבי צירוף לזימון, לומר שכהן שאכל תרומה או קדשים מצטרף עם זר שאכל חולין. שהיינו עלולים לחשוב, שהואיל והזר אינו יכול לאכול ביחד עם הכהן, לא יצטרפו אף לזימון, לכן השמיענו התנא, שכיוון שהכהן יכול לאכול עם הזר מהחולין, הם מצטרפים לזימון.

הכל מעריכין כהנים לוים וישראלים

שואלת הגמרא, מדוע כתב התנא, הכל מעריכים כהנים לויים וישראלים? אמר רבא, שכוונת התנא לדברי בן בוכרי, שכך שנינו, אמר רבי יהודה, העיד בן בוכרי ביבנה, כל כהן ששוקל שקלים באחד באדר, אף שאינו מחוייב[37], אינו חוטא. אמר לו רבן יוחנן בן זכאי, לא כן, אלא כל כהן[38] שאינו שוקל חוטא[39], אלא שהכהנים דורשים מקרא זה לעצמם[40], "וכל מנחת כהן כליל תהיה לא תאכל", הואיל ועומר ושתי הלחם ולחם הפנים שלנו הם, שהרי מתרומת הלשכה הן באים, ואם אנו שוקלים ללשכה, נמצאת מנחת העומר ושתי הלחם ולחם הפנים משלנו, ואיך הם נאכלים הרי אסור

37 שהרי כתוב "לכל העובר על הפקודים", ושבט לוי לא נפקד. רש"י.
38 כ' התוס' שה"ה כל לוי שאינו שוקל, אלא משום שלא שייך לומר משום שדורשים מקרא זה לעצמן, לא הזכירום.
39 שהרי כתוב "זה יתנו", זה בגימטריא י"ב שבטים, יחד עם שבט לוי, וכל העובר מפרש כל העובר בים סוף. רש"י.
40 להנאתן ושלא כדין. רש"י.

לאכול מנחה של כהן[41]. שואלת הגמרא, על בן בוכרי, כיון שלכתחילה לא חייבים להביא, כשמביא חוטא הוא שהרי מעלה חולין לעזרה? אומרת הגמרא, שמדובר במקרה שהביא ומסר לצבור. וכיוון שבן בוכרי, פוטר את הכהנים משקלים, הוצרכה המשנה לומר, שכהן שהעריך את עצמו או את האחר, נותן את הערך כישראל, ולא נאמר שהואיל וכתוב "וכל ערכך יהיה בשקל הקדש", כל שישנו בשקלים ישנו בערכין, וכהנים הואיל ואינם בשקלים, אינם בערכין.

כל ערכין שאתה מעריך לא יהיו פחותים מסלע

אמר לו אביי, הרי מ"וכל ערכך" לומדים שכל ערכין שאתה מעריך לא יהיו פחותים מסלע? אלא אמר אביי, שהיינו אומרים, הואיל וכתוב "ופדויו מבן חדש תפדה בערכך", כל שישנו בפדיון הבן[42], ישנו בערכין, וכהנים הואיל ואינם חייבים בפדיון הבן, אינם בערכין. שאל אותו רבא, האם גם לגבי איל אשם, שכתוב בו "ואת אשמו יביא לה' איל תמים מן הצאן בערכך", נאמר שמי שישנו בערכין ישנו באיל האשם, וטומטום ואנדרוגינוס שאינם בערכין אינם באיל האשם, והם הרי ישראל, שאין סיבה שלא יביאו איל? אלא ודאי שלא דורשים כך, ואם כך מדוע נאמר במשנה כהנים ולויים וישראלים? אלא אמר רבא, ויש אומרים שאמר זאת רב אשי, שהיינו יכולים לומר שהואיל וכתוב לגבי עני שהעריך את עצמו או את אחר, "והעמידו לפני הכהן", ולא כהן לפני כהן, ואם כך כהן אינו בערכין, שהרי אם עני הוא, לא נאמר בו והעמידו. לכן השמיענו התנא, שגם הם בנערכים.

מהיכן לומדים שגם מנוול ומוכה שחין נערכים

מבררת הגמרא, מהיכן לומדים שגם מנוול ומוכה שחין נערכים? מביאה הגמרא ששנו רבנן "בערכך" להביא ערך סתום. דבר אחר "בערכך" ערך כולו הוא נותן[43], ולא ערך אברים[44]. יכול שאני מוציא אף דבר שהנשמה תלויה

41 ואנו לא דורשים דרשה זו, כיוון שלומדים, ש"כליל תהיה" זה רק במנחת כהן, אבל במנחת צבור הולכים אחר הרוב. רש"י.

42 כהנים נפטרו מפדיון הבן מקל וחומר, אם פטרו את של ישראל במדבר, קל וחומר את של עצמן. רש"י.

43 כ' התוס' שהיינו יכולים לרבותם, ולומר שמשום שאדם יודע שאין ערך לאברים, גמר ואמר לשם כל האברים כולם. ועוד י"ל שהיינו יכולים לרבותם ולומר, שהואיל ובאברים ישנו בדמים, ישנו גם בערכין. רש"י.

44 אמר "ערך ידי עלי", לא אמר כלום, כיוון שאין ערך לאיברים, אבל אם אמר דמי ידי עלי, נותן דמי ידו. רש"י.

בו[45]? תלמוד לומר "נפשות"[46]. וכן לומדים מכאן "נפשות" ולא המת[47]. ואין לומר שנוציא את המת ולא נוציא את הגוסס, כיוון שנאמר בפסוק "והעמידו וכו' והעריך", כל שישנו בהעמדה ישנו בהערכה, וכל שאינו בהעמדה אינו בהערכה. דבר אחר, "נפשות" למה נאמר? שאם לא נאמר אלא "נפש", הייתי אומר אין לי אלא אחד שהעריך אחד, "איש כי יפליא נדר בערכך", אחד שהעריך מאה מנין? תלמוד לומר "נפשות". דבר אחר "נפשות" למה נאמר? שאם אמר "נפש' הייתי אומר, אין לי אלא[48] איש שהעריך בין איש בין אשה, אשה שהעריכה איש, אשה שהעריכה אשה מנין? תלמוד לומר, "נפשות". דבר אחר, "נפשות" לרבות מנוול ומוכה שחין, שיכול ונלמד ממה שנאמר "נדר בערכך" כל שישנו בדמים ישנו בערכין, וכל שאינו בדמים אינו בערכין, תלמוד לומר "נפשות". "והיה ערכך" לרבות טומטום ואנדרוגינוס לדמים. שיכול ומהכתוב "נדר בערכך" נלמד שכל שישנו בערכין ישנו בדמים, וכל שאינו בערכין כגון טומטום ואנדרוגינוס אינו בדמים? תלמוד לומר "והיה ערכך הזכר", שמשמעותו זכר ודאי, ולא טומטום ואנדרוגינוס. יכול לא יהיו בערך איש, אבל יהיו בערך אשה? תלמוד לומר, "והיה ערכך הזכר וכו' ואם נקבה היא", זכר ודאי ונקבה ודאית, ולא טומטום ואנדרוגינוס.

בערכך לרבות ערך סתום

אמר מר, בערכך לרבות 'ערך סתום'. מבררת הגמרא מה הכוונה 'ערך סתום'? אומרת הגמרא, שכך שנינו בברייתא, האומר ערך סתום עלי, דהיינו שאמר הרי עלי ערך, נותן כפחות שבערכין. וכמה פחות שבערכין? שלשה שקלים. שואלת הגמרא, מדוע שלא ישלם חמשים שקלים? אומרת הגמרא, תפשתה מרובה לא תפשתה[49], תפשתה מועט תפשתה[50].

45 כגון אם אמר ערך ראשי או ערך כבידי. רש"י.

46 בנפש תלה הכתוב, ואם העריך דבר שהנשמה תלויה בו, נותן ערך כולו.

47 שאם אמר ערך מת זה עלי, לא אמר כלום, רש"י. וכ' התוס' שאף על גב שאסור בהנאה מן התורה, ואינו בדמים, היינו עלולים לומר ששייך בערכין הואיל והתרבו מנוול ומוכה שחין שאינם בדמים.

48 עמוד ב'.

49 כיוון שיש להקשות עליך מדוע שלא תתפוס את המועט. רש"י.

50 כיוון שאם מקשה לך תפוס את המרובה, אינו חולק על דבריך אלא מוסיף, דבכלל מרובה יש מועט. רש"י.

וכל ערכך יהיה בשקל הקודש

שואלת הגמרא, אולי הכוונה לשקל, שהרי נאמר "וכל ערכך יהיה בשקל הקודש"? אומרת הגמרא, שזה נאמר להשג יד, אבל דין ערך קצוב, אין מועט משלשה שקלים. שואלת הגמרא, אם כך מדוע נאמר בפסוק "בערכך", הרי הואיל וערך סתם אינו אלא שלשה שקלים, בלא המקרא גם נדע זאת, שהרי אין ערך קצוב פחות משלושה, ובלא כלום ודאי לא יפטר? אמר רב נחמן בשם רבה בר אבוה, שהכתוב בא לומר שאפילו אין ידו משגת לשלשה שקלים נותן שלשה שקלים, כיוון שהוא נחשב כמפרש[51].

ויש שאמרו שאמר רב נחמן בשם רבה בר אבוה, שהכתוב בא לומר שהוא נקרא ערך, ודינו כשאר ערכין, ונידון בהשג יד. שואלת הגמרא, הרי ודאי כך הדבר? אומרת הגמרא שהיינו יכולים לומר שהוא כמפרש, ולכן השמיענו התנא שהוא נידון בהשג יד.

שואלת הגמרא על מה שנאמר בברייתא, דבר אחר, "בערכך" ערך כולו הוא נותן, ואינו נותן ערך דמי אברים. הרי כבר דרשנו זאת לערך סתם? אומרת הגמרא, שיכלה התורה לכתוב ערך, ומכך שכתבה "ערכך", דורשים את שתי הדברים. שואלת הגמרא, איך למדה הברייתא, מ"נפשות" גם דבר שהנשמה תלויה בו. וגם "נפשות" ולא את המת? אומרת הגמרא, שדורשים עוד דרשה, מכך שנאמר "נפשות" ולא נפש.

מדוע לא נמעט גם את המת מהנאמר בפסוק והעמידו והעריך

שואלת הגמרא, אם לומדים שלא נוציא רק את המת אלא גם את הגוסס, מהנאמר בפסוק "והעמידו וכו' והעריך", מדוע שלא נלמד מכך גם את המת עצמו? אומרת הגמרא, שאכן יש ללמוד זאת משם. שואלת הגמרא, אם כך מה נלמד מכך שכתוב "נפשות" ולא נפש? אומרת הגמרא, שדורשים מכך את מה ששנינו בהמשך הברייתא, דבר אחר "נפשות", אין לי אלא אחד שהעריך אחד, אחד שהעריך מאה[52] מנין? תלמוד לומר "נפשות". דבר אחר "נפשות", אין לי אלא איש שהעריך בין איש בין אשה, אשה

51 ואינו דומה לאומר "ערכי עלי" או "ערך פלוני עלי", כיוון ששם לא מוכח כלום, שהרי אין הכל יודעים את שנותיו, אבל כאן דבר גלוי הוא, שהרי לא תלה בשום אדם.

52 כגון שאמר ערך פלוני ופלוני ופלוני עלי, שהזכיר ערך בלשון יחיד. רש"י.

שהעריכה איש, ואשה שהעריכה אשה מנין, תלמוד לומר "נפשות", דבר אחר "נפשות" להביא מנוול ומוכה שחין. שואלת הגמרא, הרי כבר דרשנו מכך אחד שהעריך את מאה, ולאשה שהעריכה? אומרת הגמרא, שאותם דברים אינם צריכים להלמד מהמקרא, כיוון שכל הדרשות שוות להשתמע ממקרא זה, ויבואו כולם אפילו אם היה כתוב רק נפש, בין דבר שהנשמה תלויה בו, בין אחד שהעריך מאה, ובין אשה שהעריכה, ונשארה הדרשה מ"נפשות", ללמד על מנוול ומוכה שחין.

מדוע צריך לומר והיה ערכך כדי לרבות טומטום ואנדרוגינוס לדמים

מבררת הגמרא, מדוע צריך לומר "וְהָיָה עֶרְכְּךָ", כדי לרבות טומטום ואנדרוגינוס לדמים, הרי אפילו אם אמר דמי דקל עלי, יצטרך לשלמם? אמר רבא, שכוונת המקרא לומר שנידון כולו אחר אבר אחד שכבודו תלוי בו[53], שאם אמר דמי ראשו עלי נותן דמי כולו. כדי שלא נלמד מ"נדר בערכך", שרק מי שישנו בערכין נידון בכבודו, אפילו כשאמר דמי ראשי עלי, אבל מי שאינו בערכין כשאמר דמי ראשי עלי, אינו נידון בכבודו משום שהמילה "נפשות" נכתבה לגבי ערך. שאל אותו אביי, וכי מי שלא שייך בערכין נידון בכבודו, והרי שנינו בברייתא, האומר 'ראש עבד זה הקדש', הוא והקדש שותפים בו. 'ראש עבד מכור לך', שמים ביניהם כמה שוה, ויחלוקו דמיו. 'ראש חמור זה הקדש', הוא והקדש שותפים בו. 'ראש חמור מכור לך', שמים ביניהם. 'ראש פרה מכור לך', לא מכר אלא ראשה של פרה. ולא עוד, אלא אפילו אמר 'ראש פרה הקדש', אין להקדש אלא ראשה. ואמר רב פפא, שהסיבה שלגבי פרה לא הקדיש אלא ראשה, כיוון שראש השור נמכר בבית המטבחיים, אבל ראש עבד וראש חמור אין דרך למכור. והרי חמור ופרה אינם בערכין, ואין נידונים בכבודו[54]? שואלת הגמרא, אם כך יהיה קשה מדוע עבד שישנו בערכין, אינו נידון בכבודו? אומרת הגמרא, שאין כאן קושיא, אלא שהברייתא המדברת על קדשי מזבח[55], אומרת שמי שאינו בערכין אין נידון בכבודו[56]. והברייתא שאומרת שאפילו טומטום שאינו בערכין

53 שאם אמר דמי ראשו עלי נותן דמי כולו. רש"י.
54 שהרי כתוב שהוא והקדש שותפים בו, ולא נהיה כולו של הקדש. רש"י.
55 כגון שאמר ראש חמור, או עבד זה לדמי עולה. רש"י.
56 כיוון שהמילה נפשות נכתבה לגבי ערכין.

שנדר דמיו נידון בכבודו, מדברת בקדשי בדק הבית.